

ΕΚΘΕΣΗ ΕΚΦΡΑΣΗ Γ΄ ΛΥΚΕΙΟΥ

ΤΡΟΠΟΙ ΠΕΙΘΟΥΣ Α. ΕΠΙΚΛΗΣΗ ΣΤΗ ΛΟΓΙΚΗ

(σχολικό βιβλίο, σελίδες 11- 41)

Επικοινωνία:

Τρόποι επικοινωνίας

(λόγος προφορικός και λόγος γραπτός).

Σκοποί γλωσσικής επικοινωνίας:

Α) εξηγούμε με αντικειμενικότητα και αμεροληψία, στηριζόμενοι στην πραγματικότητα, προβάλλουμε τα επιχειρήματά μας σαφώς και η στάση μας είναι αμερόληπτη.

B) πείθουμε, χρησιμοποιώντας και αληθινά επιχειρήματα, αλλά προσθέτοντας τη γνώμη μας όχι πάντα με αντικειμενικότητα αλλά σύμφωνα με τη δική μας άποψη και με επίκληση:

- 1) στη λογική του συνομιλητή μας
- 2) στο ήθος του
- 3) στο συναίσθημα του

Γίνεται προπαγάνδα, όταν επιθυμούμε να πείσουμε για προσωπικό όφελος και τα μέσα μας είναι κυρίως αθέμιτα (μη δίκαια), δηλαδή: - τεχνάσματα συναισθηματικού

ύφους

- επιχειρήματα σοφιστικά
- στοιχεία που παραπλανούν ή δεν έχουν εξακριβωθεί.

1) Οι τρόποι πειθούς με επίκληση στη λογική

Όταν επιδιώκουμε να πείσουμε με λογικές αποδείξεις, τότε χρησιμοποιούμε :

1) επιχειρήματα. Επιχείρημα λέγεται μια σειρά δύο ή περισσότερων λογικών προτάσεων οι οποίες καταλήγουν σε μια τελευταία που προκύπτει ως συμπέρασμα σύμφωνα με τις λογικές ακολουθίες από τις προκείμενες (τις προηγούμενες).

Συλλογισμός ονομάζεται η διαδικασία κλιμάκωσης των προκείμενων προτάσεων, ώστε να καταλήξουν στο συμπέρασμα.

2) τεκμήρια = στοιχεία ή υλικό (στατιστικά δεδομένα, παραδείγματα, αλήθειες, γεγονότα) τα οποία μεταχειρίζεται ο πομπός στις προκείμενες προτάσεις, ώστε να στηρίξει τα

επιχειρήματα και τις θέσεις του.

1) Παραγωγική και επαγωγική επιχειρηματολογία

1) Παραγωγικός συλλογισμός: όταν η σκέψη ξεκινά από γενικές προκείμενες προτάσεις οι οποίες περιέχουν ορισμούς, κανόνες, αρχές, φυσικούς νόμους και καταλήγει σε συμπέρασμα για το συγκεκριμένο (πρόβλημα μαθηματικό).

Π.χ Όλοι οι πλανήτες είναι ετερόφωτα σώματα
Η Αφροδίτη είναι πλανήτης
Άρα η Αφροδίτη είναι σώμα ετερόφωτο.

2) Επαγωγικός συλλογισμός: όταν η σκέψη ξεκινά από προτάσεις που αναφέρονται στο μερικό και το συγκεκριμένο για να καταλήξει μετά από την εξέταση σχετικά μικρού αριθμού περιπτώσεων σε ένα γενικό συμπέρασμα. (πιθανό)

Π.χ Η μηλιά, η πορτοκαλιά είναι οργανισμοί.
Η μηλιά, η πορτοκαλιά είναι φυτά.
Άρα τα φυτά είναι οργανισμοί.

3) Αναλογικός συλλογισμός: ξεκινάμε από μια κρίση μερική και καταλήγουμε σε συμπέρασμα μερικό και πιθανό.

Π.χ. Κάποιος καλός υπάλληλος πήρε προαγωγή
Ο Κώστας είναι καλός υπάλληλος
Άρα ο Κώστας ίσως πάρει προαγωγή.

Συνήθως η παραγωγή οδηγεί σε βέβαια συμπεράσματα. Η επαγωγή οδηγεί σε πιθανά.

Με βάση το είδος των προκείμενων προτάσεων οι συλλογισμοί χωρίζονται στους **κατηγορικούς**, όταν οι προκείμενες είναι κατηγορικές προτάσεις, στους **υποθετικούς**, όταν μία ή δυο από τις προκείμενες είναι υποθετικές προτάσεις και στους **διαζευκτικούς**, αν μια ή περισσότερες από τις προκείμενες είναι διαζευκτικές προτάσεις.

2) ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΟΥ ΣΥΛΛΟΓΙΣΜΟΥ, ΠΑΡΑΛΟΓΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΣΟΦΙΣΜΑ

Για να αξιολογήσουμε ένα συλλογισμό οφείλουμε να ελέγξουμε **την εγκυρότητα, την αλήθεια και την ορθότητα του.**

1) Έγκυρος είναι ένας συλλογισμός, όταν είναι σωστός από καθαρά τυπική/ συλλογιστική άποψη. Η εγκυρότητά του δηλαδή εξαρτάται από τη λογική μορφή του και αφορά στη σχέση μεταξύ προκειμένων και του συμπεράσματος.

*Π.χ. Όλοι οι άνθρωποι είναι σπονδυλωτά.
Ο χ είναι σπονδυλωτό,
Άρα ο χ είναι άνθρωπος.*

2) Αλήθεια έχει ένας συλλογισμός, όταν το νόημα των προτάσεων του ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα, είναι δηλαδή σωστός από άποψη περιεχομένου.

*Π.χ. Οι οργανισμοί φθείρονται
Τα ζώα είναι οργανισμοί
Άρα τα ζώα φθείρονται.*

3) Ορθότητα έχει ένας συλλογισμός, όταν είναι σωστός από τυπική άποψη (εγκυρότητα) και από άποψη περιεχομένου (έχει αλήθεια). Ο συλλογισμός που δίνει ορθό συμπέρασμα λέγεται και **απόδειξη**.

Π.χ. ο συλλογισμός:

*Οι άνθρωποι είναι θνητοί
Ο Περικλής είναι άνθρωπος
Άρα ο Περικλής είναι θνητός*

Έχει εγκυρότητα, αλήθεια, ορθότητα.

4) Παραλογισμοί ονομάζονται οι συλλογισμοί οι οποίοι μοιάζουν με τους κανονικούς, αλλά παραβαίνουν την εγκυρότητα, την αλήθεια, την ορθότητα. **Οφείλονται σε πλάνη ή άγνοια**. Επηρεάζουν και παραπλανούν το δέκτη.

*Π.χ. Το νερό σταματάει τη δίψα
Η θάλασσα είναι νερό
Άρα η θάλασσα σταματάει τη δίψα.*

5) Σόφισμα είναι ο παραλογικός συλλογισμός που οφείλεται σε λογική παγίδα που στήνει ο πομπός στο δέκτη με σκοπό **την εξαπάτηση και γίνεται σκόπιμα**.

*Π.χ. Τα σαρκοφάγα ζώα είναι αιμοσταγή.
Ο Αμπντούλ Χαμίτ ήταν αιμοσταγής.
Συνεπώς ο Αμπτούλ Χαμίτ ήταν σαρκοφάγο ζώο (!)*

Ανακεφαλαίωση

Έχει μεγάλη σημασία να μπορέσουμε να διακρίνουμε πότε ένας συλλογισμός είναι έγκυρος, αληθής και ορθός αλλά και τη διαφορά μεταξύ σοφίσματος (που γίνεται σκόπιμα) και του παραλογισμού (που οφείλεται σε πλάνη ή άγνοια).

ΣΥΜΠΛΗΡΩΜΑΤΙΚΗ ΥΛΗ

Παραλογικοί συλλογισμοί

Παραλογισμοί ονομάζονται οι συλλογισμοί οι οποίοι μοιάζουν με τους κανονικούς, αλλά παραβαίνουν την εγκυρότητα, την αλήθεια, την ορθότητα. Επηρεάζουν και παραπλανούν το δέκτη.

Σόφισμα είναι ο παραλογικός συλλογισμός που οφείλεται σε λογική παγίδα που στήνει ο πομπός στο δέκτη με σκοπό την εξαπάτηση.

Παραλογισμοί κατά την ύλη

1) Λήψη του ζητουμένου: το συμπέρασμα προέρχεται από προκείμενες που και οι ίδιες έχουν ανάγκη να αποδειχθούν,

π.χ.

- Όσοι δεν δουλεύουν είναι νωθροί.
- Η Μαρία δεν δουλεύει.
- Άρα η Μαρία είναι νωθρή.

2) Ο κύκλος ή η διαλληλία: όταν η απόδειξη του ενός επιχειρήματος χρησιμοποιείται ως απόδειξη του άλλου.

- Οι πετυχημένοι ηθοποιοί είναι γνωστοί, γιατί η τηλεόραση τους προβάλλει.
- Η τηλεόραση τους προβάλλει, γιατί είναι πετυχημένοι ηθοποιοί .

3) Άγνοια ελέγχου: ορισμένες ή όλες οι προκείμενες δεν σχετίζονται με το συναγόμενο συμπέρασμα.

π.χ.

- Όσοι εκπληρώνουν τις υποχρεώσεις τους απέναντι στο κράτος είναι αξιότιμοι πολίτες.
- Ο κατηγορούμενος έχει εκπληρώσει όλες τις υποχρεώσεις του απέναντι στο κράτος.
- Άρα ο κατηγορούμενος αξίζει τιμή και όχι καταδίκη.

4) Παρά το συμβεβηκός: το συμπέρασμα προέρχεται από αυθαίρετη γενίκευση ή από προκείμενες με

αμφίβολο κύρος, π.χ

Είναι Παρασκευή και 13

Άρα θα πάθω κάτι κακό.

Παραλογισμοί κατά τη μορφή

1) Στους κατηγορικούς συλλογισμούς οι παραλογισμοί προκύπτουν από τη χρήση ενός μέσου όρου με διαφορετική σημασία σε κάθε προκείμενη, π.χ.

- Ο χρυσός είναι μέταλλο
- Η σιωπή είναι χρυσός

- Άρα η σιωπή είναι μέταλλο

2) Στους διαζευκτικούς συλλογισμούς οι παραλογισμοί προκύπτουν από ελλιπή διάζευξη, π.χ.

- Η Μαρία δεν ακολουθεί τη θεωρητική κατεύθυνση.
- Άρα η Μαρία ακολουθεί τη θετική κατεύθυνση.

3) Στους υποθετικούς συλλογισμούς οι παραλογισμοί προκύπτουν όταν παραβαίνοντας τον κανόνα, από τη θέση της ακολουθίας προκύπτει η θέση του λόγου (Παραλογισμός της θέσης της ακολουθίας),

π.χ.

- Αν χιονίσει, θα κάνει κρύο.
- Θα κάνει κρύο.
- Άρα θα χιονίσει.

Από την άρση του λόγου προκύπτει η άρση της ακολουθίας. (Παραλογισμός της άρσης του λόγου), π.χ.

- Αν χιονίσει, θα κάνει κρύο
- Δεν θα χιονίσει
- Άρα δεν θα κάνει κρύο.

Παραλείπεται το ενδεχόμενο να κάνει κρύο χωρίς να χιονίσει.

Στη Φιλοσοφία με τον όρο **σόφισμα** χαρακτηρίζεται γενικά ένας συλλογισμός που έχει αφετηρία κάποιες αληθινές προτάσεις, ή προτάσεις που εκλαμβάνονται εξ αρχής ως αληθινές,

αλλά καταλήγει είτε αφαιρετικά (έκπτωση), είτε προσθετικά, είτε με κάποιο άλλο δυσδιάκριτο λογικό σφάλμα σε συμπέρασμα που παρουσιάζεται ως αληθές, καλούμενος εξ αυτού και **ψευδώνυμος συλλογισμός**.

Πρόκειται δηλαδή για συναρπαστικό συλλογισμό που καταλήγει σ' ένα λογοπαίγνιο που σκοπεύει να προκαλέσει σύγχυση στον συνομιλητή ή τον ακροατή.

Επίσης τα σοφίσματα μπορεί να είναι δηλώσεις ή υποθέσεις που παρουσιάζουν αντιφάσεις ή φαινομενικά παράδοξα, όπως για παράδειγμα όταν παρουσιάζονται σαν να είναι ταυτόχρονα αληθείς δηλώσεις της μορφής: «το A συνεπάγεται B» και «το A συνεπάγεται όχι-B».

Το **Σόφισμα του σωρείτη**, ή **σόφισμα του σωρού** ή **σόφισμα του μη σωρού**, είναι ένα λογικό παράδοξο που ασχολείται με την ασάφεια των κατηγορημάτων σε μία λογική πρόταση δείχνοντας ότι είναι πιθανό να μην υπάρχει ένα σαφές όριο ανάμεσα σε ένα κατηγορημα και την άρνησή του

Το σόφισμα έχει, με μία από τις πιθανές διατύπώσεις, ως εξής:

Κατηγορημα 1: Ένας σωρός άμμου αποτελείται από μεγάλο αριθμό κόκκων άμμου

Κατηγορημα 2: Αν αφαιρέσουμε έναν κόκκο ο σωρός θα παραμείνει σωρός.

Αν συνεχίσουμε να αφαιρούμε κόκκους άμμου θα αργήσει πολύ για να φθάσει η στιγμή που θα πάψει να είναι σωρός όταν θα απομείνει μόνο ένας κόκκος άμμου.

Χρήση του σοφίσματος

Το σόφισμα αυτό δίδεται με επάλληλες ερωτήσεις που εξ ανάγκης προκαλούν επάλληλες αρνήσεις, οι οποίες με τη σειρά τους δημιουργούν ένα γενικότερο αρνητικό συμπέρασμα όπως για παράδειγμα:

- Αφαιρώντας ένα κόκκο από ένα σωρείτη (σωρό) άμμου θα πάψει να είναι σωρείτης; Η απάντηση είναι όχι.
- Αφαιρώντας δύο κόκκους θα πάψει αυτός να είναι σωρείτης; Η απάντηση είναι όχι.
- Αφαιρώντας εκατό κόκκους θα πάψει να είναι; Η απάντηση συνεχίζει να είναι όχι.
- Αφαιρώντας χίλιους κόκκους θα πάψει να είναι; Η απάντηση παραμένει αρνητική, και πάλι όχι.
- Αφαιρώντας μύριους (10.000) κόκκους θα πάψει; Ήδη η αρνητική απάντηση έχει πλέον επικρατήσει στο ακροατήριο.

Στο σημείο αυτό ο ρήτορας μπορεί συμπερασματικά μια προηγούμενη αρνητική άποψη του ακροατηρίου του επί ενός θέματος να τη μεταβάλλει σε θετική άποψη, ή αντίστροφα, όπως ακόμα και αθώωση κατηγορουμένου

3) ΕΠΑΓΩΓΗ

- 1) Η τέλεια επαγωγή που δίνει ασφαλές συμπέρασμα
- 2) Η ατελής επαγωγή που δεν δίνει ασφαλές συμπέρασμα

ΕΙΔΗ ΕΠΑΓΩΓΗΣ

A) Γενίκευση

- 1) Γενίκευση πραγματική, επιτρεπτή: όταν η γενίκευση βασίζεται σε πραγματικά και επαρκή δεδομένα.
- 2) Γενίκευση αυθαίρετη και βεβιασμένη: όταν η γενίκευση γίνεται με λογικό άλμα.

Παράδειγμα:

- Ο Κώστας είναι φοιτητής πανεπιστημίου.
- Ο Κώστας είναι κακός παίκτης στην καλαθοσφαίριση.
- Άρα όλοι φοιτητές πανεπιστημίου είναι κακοί παίκτες στην καλαθοσφαίριση.

(Έχουμε συλλογισμό από ανεπαρκές δεδομένο και συμπέρασμα βεβιασμένο. Η γενίκευση είναι αυθαίρετη και η επαγωγή ατελής) .

B) Αίτιο Αποτέλεσμα

α) όταν η αιτιώδης είναι πραγματική και όχι χρονολογική, τότε το συμπέρασμα είναι βέβαιο.

Παράδειγμα:

- Χτες είδα μια μαύρη γάτα
- οι μαύρες γάτες φέρνουν κακοτυχία
- άρα θα μου τύχει κάτι κακό.

(Εδώ η αιτιώδης σχέση είναι απλά χρονολογική και το συμπέρασμα δεν είναι βέβαιο. Συλλογισμός μη αποδεκτός).

β) Όταν γίνεται υπεραπλούστευση στη σχέση αίτιο αποτέλεσμα και μια γενικότερη ιδέα εμφανίζεται ως μοναδική, τότε το συμπέρασμα είναι επισφαλές.

Παράδειγμα:

- Η αύξηση της παχυσαρκίας οφείλεται στην καθιστική ζωή.

γ) όταν η αιτία είναι αναγκαία και επαρκής, τότε η σχέση αιτίου αποτελέσματος εμφανίζεται:

1. η αιτία είναι αναγκαία και επαρκής == συλλογισμός αποδεκτός.

Παράδειγμα:

Το νερό βράζει, σίγουρα λοιπόν η θερμοκρασία του ανέβηκε στους 100 βαθμούς.
(Σωστό επιχείρημα, γιατί η αιτιολόγηση είναι αναγκαία και επαρκής. Τέλεια επαγωγή)

2. Η αιτία είναι αναγκαία αλλά όχι επαρκής == συλλογισμός μη αποδεκτός.

Παράδειγμα:

Πιστεύω ότι θα αριστεύσω στη Χημεία γιατί διάβασα πιο πολύ από όλους.
(Ατελής επαγωγή, το αίτιο είναι αναγκαίο αλλά όχι αρκετό).

3. Η αιτία είναι επαρκής αλλά όχι αναγκαία == συλλογισμός μη αποδεκτός.

Παράδειγμα:

Το κάπνισμα είναι επαρκής αιτία για τον καρκίνο των πνευμόνων σε κάποιες περιπτώσεις αλλά όχι αναγκαία.

Γ) Αναλογία

Κυριολεκτική: παρουσιάζονται αντικείμενα ή καταστάσεις που έχουν ομοιότητες με την πρώτη ματιά, π.χ δυο πόλεμοι.. Έχει πειστική αξία και χρησιμοποιείται ως μέσο πειθούς.

Μεταφορική: σε αυτήν συγκρίνονται αντικείμενα ή καταστάσεις διαφορετικές και με τη σύγκριση αποκαλύπτονται κάποια κοινά στοιχεία.

Παράδειγμα

Όταν έφυγα από την πρώτη συνέντευξη που έδωσα καθώς αναζητούσα δουλειά συνειδητοποίησα πως είναι σαν να παίζεις ρόλο σε θεατρικό έργο. Πριν από τη συνέντευξη γνωρίζεις το ρόλο σου (γραμματέας, πωλητής, κ.α). Προετοιμάζεσαι για αυτόν επαναλαμβάνοντας τις γνώσεις που απαιτούνται για να παίξεις καλά το ρόλο. Αφού κάνεις πρόβα, μπαίνεις στη συνέντευξη και βρίσκεσαι πάνω στη σκηνή. Όπως ο ηθοποιός πρέπει να ξεπεράσει το τρακ της σκηνής, το ίδιο πρέπει να κάνεις και εσύ στην συνέντευξη για να δείξεις ότι μπορείς να κάνεις πολύ καλά τη δουλειά ώστε να σε προσλάβουν.

(Ο συλλογισμός είναι αναλογικός και μεταφορικός αφού προβάλλονται στοιχεία διαφορετικού γένους που έχουν όμως στοιχεία κοινά μεταξύ τους. Δηλαδή ο συλλογισμός έχει αποδεικτική ισχύ).